

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- A1. α. 1. Λάθος:** «ή δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει»
2. Λάθος: «ή δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς...καὶ βλαβερόν γίνεται»
3. Σωστό: «Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ...τοῦτο διαμηχανήσασθαι»
- β. 1.** Η αντωνυμία «σφεῖς» αναφέρεται στη λέξη «τινές»
2. Η αντωνυμία «ῶ» αναφέρεται στη φράση «τὸ ὄργανον»
- B1.** Ο Σωκράτης δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά ότι η γνώση και η επιστήμη γεννιούνται μέσα στον άνθρωπο, επειδή στην ψυχή του καθενός υπάρχει η δυνατότητα (δύναμιν) της μάθησης και το κατάλληλο ὄργανο (ὄργανον) γι' αυτή. Κατά συνέπεια, η γνώση υπάρχει μέσα μας ως ανάμνηση. Η διαδικασία απόκτησης της, δηλαδή η παιδεία, για το Σωκράτη, είναι η φιλοσοφική παιδεία, η οποία συνίσταται σε μια εσωτερική ψυχική διεργασία, σε μια έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία με στόχο τη σταδιακή απομάκρυνση της ψυχής από το πρόσκαιρο «γίγνεσθαι», από τον κόσμο των αισθήσεων (ἐκ τοῦ γιγνομένου) προς τον κόσμο των ἰδεών (εἰς τὸ ὄν) και την επανατοποθέτησή της με στόχο την ολιστική (σύν ὅλην τὴν ψυχὴν) προσέγγιση και τη θέαση του Αγαθοῦ, το οποίο χαρακτηρίζεται ως το «φανότατον τοῦ ὄντος».
- Αξίζει να σημειωθεί ότι η λέξη «περιαγωγή» έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιεκτικόν, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των ἰδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή ὅλης της ύπαρξης προς τον «ἥλιο», προς το αγαθό –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την ἀνοδὸς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὄντως ὄν, «μεταστροφή/επιστροφή τῆς ψυχῆς ἀπὸ μίας νυχτερινῆς μέρας εἰς τὴν ἀληθινὴν μέραν» –και αυτή είναι η «ἀληθινὴ φιλοσοφία»¹
- Επομένως, η λέξη δηλώνει την απομάκρυνση από τη μία, δεδομένη και υποχρεωτική οπτική γωνία και ταυτίζεται με μια σφαιρική διεύρυνση της οπτικής γωνίας, μια περιστροφή, μια ψυχική μεταβολή και έναν επαναπροσδιορισμό της ψυχής. Δεν αρκεί, όμως, αυτή για να απεγκλωβιστεί ο άνθρωπος από την αποκλειστικά αισθητηριακή πρόσληψη του κόσμου.

¹ Φάκελος Υλικού, σελ 91

Επίσης, θα κατανοήσουμε καλύτερα την ουσιαστικοποιημένη μετοχή του είμι «ὄν», αν σκεφτούμε ότι αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα: τὸ πᾶ λαι τε καὶ νῦν καὶ αἰεὶ ζητούμενον καὶ αἰεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 1028b2-4). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι ἰδέες, ὄχι τα αισθητά: τὸ γιγνόμενον.²

Επίσης, ἄξιο λόγου είναι και η χρήση της αντίθεσης φωτός –σκότους που λειτουργεί συμβολικά στον Πλάτωνα με στόχο την ανάδειξη της αντίθεσης παιδείας –απαιδευσίας³

B2. Ο Σωκράτης με αποφατική διατύπωση δηλώνει τι δεν είναι παιδεία και ταυτόχρονα απορρίπτει τις σοφιστικές αντιλήψεις για αυτήν. Διατυπώνει την άποψη λοιπόν ότι οι σοφιστές ταυτίζουν την παιδεία με την εμφύτευση νέων δυνάμεων μέσα στην ψυχή του ανθρώπου, εφόσον στην ψυχή του δεν υπάρχει καμία γνώση. Οι σοφιστές και οι ρήτορες ασκούσαν επαγγελματικά και με αμοιβή την διδασκαλία μεταδίδοντας στους μαθητές γνώσεις που αφορούσαν ὄχι μόνο τη φιλοσοφία αλλά και τη ρητορική, τα μαθηματικά και την ευβουλία. Θεωρεί αυτή την διαδικασία ως μία έκφανση μόνο της παιδείας η οποία ὄμως είναι μια εξωτερική διαδικασία και μη βιωματική.

Για να ενισχύσει τη θέση του ότι η εμφύτευση στην ψυχή γνώσεων ἔξωθεν δε συνιστά παιδεία αλλά εκπαίδευση, χρησιμοποιεί αναλογικό συλλογισμό παραλληλίζοντας την εμφύτευση ετοιμῶν γνώσεων στην ψυχή του νέου (δεικτικό μέρος) με την τοποθέτηση ικανότητας ὄρασης στα μάτια τυφλῶν (αναφορικό μέρος). Η τετραπλή επανάληψη της προθέσεως «έν» (ένούσης, ἐν τῇ ψυχῇ, ἐντιθέναι, ἐντιθέντες) υποδηλώνει τη σωκρατική άποψη ότι η παιδεία είναι βιωματική διαδικασία και ὄχι εξωτερική, αφυπνίζει την ψυχή για να μάθει αυτό που γνωρίζει από την προηγούμενη ζωή.

Είναι γνωστή ἐξάλλου η θέση του Σωκράτη ότι μόνο η διαλεκτική-μαιευτική μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο να ανακαλύψει αυτό που ἔχει μέσα του.

- B3.**
1. –α. (η διαφθορά των νέων)
 2. –γ. (ήρθε σε επαφή με τον Πυθαγορισμό.)
 3. –β. (από αίσθηση καθήκοντος.)
 4. –β. (κατά την πρώτη δεκαετία μετά το θάνατο του Σωκράτη.)
 5. –γ. (τον Πολέμαρχο.)

- B4.**
α. φανόν:	φάσμα
ἀνασχέσθαι:	ανακωχή
περιακτέον:	άξονας
τετραμμένω:	ανατροπή
ἐντιθέντες:	παρακαταθήκη
ἀπόλλυσι:	απώλεια

β. «ἐπαγγελλόμενοι»: Κατά την άποψη πολλῶν, οι μετανάστες ἔρχονται στην Ελλάδα, καθώς τη θεωρούν γη της Επαγγελίας.

² Φάκελος Υλικού, σελ 91

³ Φάκελος Υλικού, σελ 91

«έπιστήμης»: Πάντα προτιμούσε ταινίες επιστημονικής φαντασίας.
ή Είχε αναγάγει το ψέμα σε επιστήμη.

B5. Οι πλατωνικές απόψεις για την παιδεία μπορούν να θεωρηθούν διαχρονικές εφόσον αυτή είναι μία πρόταση στροφής του ανθρώπου μέσα του, που πραγματώνεται από άλλους λιγότερο κι άλλους περισσότερο με βάση τη φύση τους και την ατομική τους προσπάθεια. Η παιδεία ως μία τέχνη περιαγωγής, που επανατοποθετεί τη ψυχή προς τους σωστούς στόχους της ζωής και την απελευθερώνει από τα πάθη, εκφράζεται τόσο στο κείμενο αναφοράς όσο και στο παράλληλο του Ε. Π. Παπανούτσου, ο οποίος μεταφέρει απόψεις του Α. Δελμούζου.

Και στα δύο κείμενα η παιδεία δεν είναι μια έξωθεν διαδικασία αλλά μια απελευθερωτική δύναμη, μια εσωτερική βιωματική διεργασία που μεταμορφώνει την ψυχή, με έκδηλα τα στοιχεία της ατομικής προσπάθειας. Δηλωτικό αυτής της εσωτερικής λειτουργίας είναι η χρήση των προθέσεων «έν-»(=μέσα) στο κείμενο αναφοράς όσο και η αναφορά του Δελμούζου ότι η καλλιέργεια της ψυχής και η ελευθερία είναι καρποί που ωριμάζουν μέσα μας με αδιάκοπο προσωπικό και μακροχρόνιο αγώνα.

Παρότι η πλατωνική παιδεία είναι φιλοσοφική παιδεία και προορίζεται για τους φύλακες της ιδανικής πολιτείας, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι απευθύνεται σε όλους, διότι δεν απαιτεί τίποτα περισσότερο από τη χρήση της απλής λογικής, προνόμιο όλων των ανθρώπων. Ο Σωκράτης λοιπόν, παρουσιάζοντας την παιδεία ως τέχνη της μεταστροφής δηλώνει ότι αυτή η παιδεία μπορεί να καθοδηγήσει όλους τους ανθρώπους σε επαναπροσδιορισμό των στόχων τους μέσα από την αυτογνωσία. Ο στόχος αυτός και βάσει του παράλληλου κειμένου είναι εφικτός από όλους όχι βέβαια στον ίδιο βαθμό, επειδή καθένας με βάση τις ιδιαιτερότητές του θα αξιοποιήσει ποσοτικά και ποιοτικά διαφορετικά τις δυνάμεις που κρύβει μέσα του και θα αναβαθμίσει την ύπαρξή του ως νοήμονος όντος.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Και αν κάποιος με ξαναρωτήσει· «Αλήθεια, αν κάποιος αδικεί την πόλη, υποστηρίζεις ότι τάχα πρέπει και με αυτόν να έχουμε ειρήνη;» Δε θα το ισχυριζόμουν· όμως, κυρίως, υποστηρίζω ότι πράγματι πολύ γρηγορότερα μπορούμε να εκδικηθούμε αυτούς, αν δεν αρχίσουμε να αδικούμε κανέναν· γιατί δε θα είχαν κανέναν σύμμαχο.

Γ2. Ο Ξενοφών παρουσιάζει τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και τα μειονεκτήματα του πολέμου. Κατά πρώτον, αναφέρει ότι παλιά σε καιρό ειρήνης είχαν εισρεύσει πολλά χρήματα στην πόλη, ενώ στην περίοδο πολέμου όλα τα έσοδα είχαν κατασπαταληθεί. Στο παρόν εξαιτίας του πολέμου και των αναγκών του έχουν σπαταληθεί όσες οικονομίες είχαν εξασφαλιστεί, ενώ χάρη της ειρήνης στη θάλασσα αυξήθηκαν τα έσοδα της πόλης, κάτι που επέτρεπε στους πολίτες να τα αξιοποιήσουν σε ειρηνικές δραστηριότητες υπέρ της κοινωνικής ευημερίας.

Τέλος, η επιλογή της ειρήνης, κατά τον Ξενοφώντα, θα εξασφαλίσει και πολιτικά οφέλη, εφόσον οι εχθροί της πόλης θα απομονωθούν και θα μείνουν χωρίς συμμαχούς.

Γ3. α. έκλιπούσας: **έξελειπες**
είσελθούσας: **είσήεις, είσήεισθα (είσήρχου)**
καταδαπανηθείσας: **κατεδαπανῶ**

- β. μάλλον:** Θετικός βαθμός: **μάλα**
Υπερθετικός βαθμός: **μάλιστα**
- θᾶπτον:** Θετικός βαθμός: **ταχέως (ταχύ, τάχα)**
Υπερθετικός βαθμός: **τάχιστα**
- γ. τις: τισί(ν)**
προσόδους: **αί πρόσοδοι**
πολίταις: **(ῶ) πολῖται**
- Γ4. α. ἡ εἰρήνην:** β' ὄρος σύγκρισης που εκφέρεται: ἡ+ ομοιόπτωτα με τον α' ὄρο (πόλεμον) μέσω του συγκριτικού τύπου: κερδαλεώτερον. Επομένως, λειτουρ-γεί ως Υποκείμενο του απαρεμφάτου «εἶναι» (σχέση ετεροπροσωπίας)
- ταῦτα:** Υποκείμενο του ρήματος «ἂν κριθείη» (απτική σύνταξη)
- τῶν προσόδων:** ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως γενική διαιρετική στο «πολλάς»
- ἄγειν:** ονοματικό ἀναρθρο τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή» με υποκείμενο το εννοούμενο «ἡμᾶς» (σχέση αναγκαστικής ετεροπροσωπίας λόγω απρόσωπης σύνταξης)
- β. ἀνενεχθέντα:** κατηγορηματική μετοχή ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο αντικείμενο «χρήματα» του γνωστικού ρήματος «εὐρήσει».
- γ. «πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη»:**
Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας, κρίσεως. Ἴχει ρόλο αντικειμένου στο ρήμα αγνοίας «οὐκ οἶδα».
- «ὡς χρή καί πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν»:**
Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση κρίσεως. Ἴχει ρόλο αντικειμένου στο λεκτικό ρήμα «λέγεις».